

Toimenpideohjelma Iijoen vesistövisioon

1.8.2018

Toimenpideohjelman tausta

Iijoen otva -hankkeessa Iijoelle on laadittu vuoteen 2030 ulottuva Viiden V:n vesistövisio. Käsillä oleva toimenpideohjelma täydentää vesistövisiota sisältäen visiotyön aikana tärkeäksi tunnistettuja toimenpiteitä ja hankkeita Iijoen arvon nostamiseksi. Iijoen neuvottelukunta sitoutuu toimenpideohjelmaan ja päivittää sitä jatkuvasti.

Viiden V:n Vision keskiössä on luottamuksen ja hyvän yhteistyön rakentaminen vuorovaikutuksen ja viestinnän keinoin. Iijoen arvon perustana on elävä joki, jonka veden laatu on erinomainen ja johon vaelluskalat nousevat pitkän tauon jälkeen. Näiden tekijöiden varaan rakentuvat Iijoen vetovoima ja elinkeinojen kehittäminen sekä virkistyskäytön mahdollisuudet ja asumisviihtyvyys.

Kuva 1. Viiden V:n Visio.

Vision toimenpiteet kytkeytyvät moniin olemassa oleviin strategioihin. Iijokea koskevat suunnitelmat ja maakunnalliset ohjelmat puoltavat vahvasti vaelluskalojen palauttamista, jokien, järvien ja pienvesien saattamista hyvään tilaan, paikallisen vastuun kasvua vesistökunnostuksissa, uhanalaisten lajien, kuten raakun suojelua, sekä alueellisen elinympäristön, hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistämistä.

Erityisenä haasteena on eri tavoitteiden yhteensovittaminen. Vähähiilisen energiatuotannon, metsätalouden, kalastuksen, turvetuotannon sekä muiden luonnonvarojen vastuullinen hyödyntäminen on ensiarvoisen tärkeää, mutta samalla tarvitaan luonnonvarojen käytön monipuolistamista, jalostusarvon kasvattamista ja luontoon kohdistuvien vaikutusten minimointia vesiensuojelutoimenpitein. Matkailun ja virkistysmahdollisuuksien kasvattaminen on yksi keino luonnonvarojen käytön monipuolistamiseksi ja arvon lisäämiseksi.

Toimenpideohjelma ei ole kattava kuvaus kaikesta Iijoella tehtävästä kehittämistoiminnasta. Tavoitteena on kuitenkin lisätä yhteistyötä kaikkien Iijoen toimijoiden ja vesistöön kytkeytyvien hankkeiden kanssa. Kaikessa toiminnassa otetaan huomioon vaikutus veden laatuun. Myös jokivarren asukkaiden mukaan ottaminen kulkee läpileikkaavana teemana koko toimenpideohjelman.

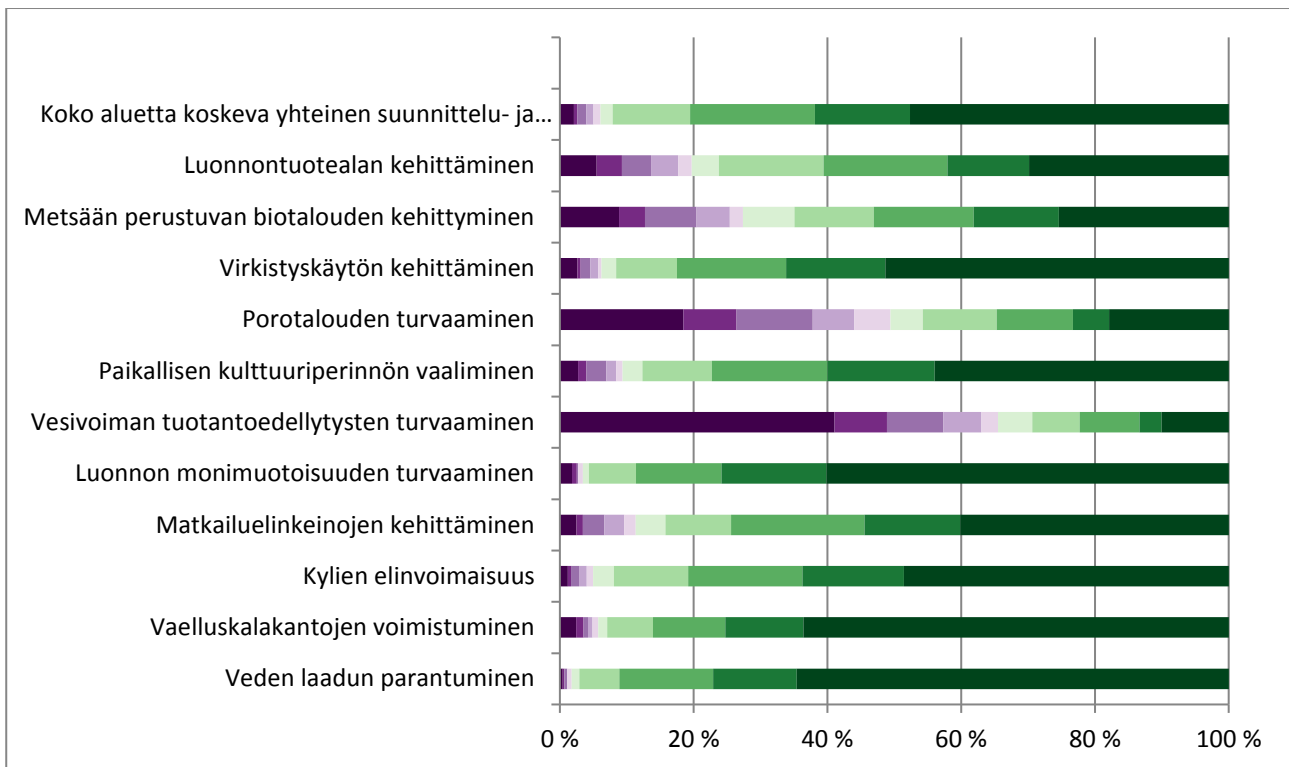
Toimenpideohjelmaa on työstetty visiodokumentin rinnalla Iijoen otva -hankkeessa, johon on sisältynyt säännöllisiä neuvottelukunnan, jokityöryhmän ja tutkimus-, osaamis- ja innovaatioryhmän tapaamisia, Iijoelle soveltuvan vaelluskalojen alasvaellusreitien yleissuunnittelu, Raasakan voimalaitospadon kalatien rakennussuunnittelu, hankeyhteistyötä, paikallistilaisuuksia, asukaskysely, Iijoki Foorumit ja kuntapäättäjien tapaamisia (Taulukko 1).

Kansilehden kuva: Valokuvaseite Raasakan voimalaitospadon kalatiestä (Arkkitehtitoimisto Jussi Tervaoja Oy)

Taulukko 1. Iijoen otva -hankkeen tehtäviä 2016–2018.

2016–2018	Neuvottelukuntatyöskentely: Iijoen vesistövision ja toimenpideohjelman laatiminen, uusien hankkeiden edistäminen sekä yksimieliseen päätöksentekoon perustuvan toimintakulttuurin luominen neuvottelukunnassa.
2016–2018	Jokityöryhmä: kalateiden toteutusjärjestelyjen, vaelluskalojen palauttamisen edellyttämien kalastusjärjestelyjen edistäminen sekä hankevalmistelu.
2016–2018	Tutkimus-, osaamis- ja innovaatioryhmä: resurssitehokkaan älykalatieteknologian ja siihen liittyvän yritystoiminnan kehittäminen.
2016–2018	Luonnonvarakeskus: Iijoelle soveltuvan vaelluskalojen alasvaellusreitin yleissuunnittelu.
2016–2018	Yhteistyö Vyyhti II -hankkeen kanssa uusien vesistökuunnostuskohteiden käynnistämiseksi Iijoella sekä paikallislähtöisen vesienhoidon toimintamallin tukemisessa.
2016	Karttapohjainen asukaskysely Iijoen arvojen ja kehittämiskohteiden kartoittamiseksi.
2016	Paikallistilaisuudet yhdessä Vyyhti II -hankkeen kanssa: Iijoen kehittämiskohteiden ideointia sekä paikallisiin vesistökuunnostuksiin aktivoimista Iissä, Yli-Iissä, Taivalkoskella, Pudasjärvellä ja Kuusamossa.
2017–2018	Iijoki Foorumit Pikku-Syötteellä ja Iissä: kaikille avoimet seminaari- ja ideointitilaisuudet Iijoen vetovoiman kehittämiseksi ja kuntien välisen yhteistyön lisäämiseksi.
2017–2018	Raasakan voimalaitospadon kalatien lupahakemustasoisen suunnitelman täydentäminen urakkatarjouskilpailukelpoiseksi rakennussuunnitelmaksi.
2017	Kuntapäättäjien tapaamiset Iissä, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Kuusamossa konkreettisten toimenpiteiden edistämiseksi.

Kuinka tärkeänä pidät seuraavia seikkoja alueen tulevaisuuden kannalta?

Kuva 2. Ilojen arvot -kyselyssä vastaajat pitivät veden laatua, vaelluskalakantoja, kylien elinvoimaisuutta sekä luonnon monimuotoisuutta ja virkistyskäytön kehittämistä keskeisinä alueen tulevaisuuden kannalta. Matkailua pidettiin tulevaisuuden kasvavana elinkeinona.

Toimenpideohjelma

Toimenpideohjelmaan (taulukko 2) on sisällytetty tärkeimmät visiotyössä tunnistetut toimenpidekokonaisuudet ja hankkeet. Näistä osa on käynnistetty jo Iijoen otva -hankkeen ja visiotyön aikana.

Taulukko 2. Iijoen vesistövision toimenpideohjelman käynnissä olevat ja suunnitellut hankkeet ja toimenpidekokonaisuudet.

Vuorovaikutus ja viestintä

- Neuvottelukunnan työskentelyn jatkaminen vision tavoitteiden toteuttamiseksi ja kunta- ja toimialarajat ylittävien hankkeiden edistämiseksi
- Säännölliset Iijoki Foorumit yhteistyössä neuvottelukunnan kanssa
- Iijoki-wiki -verkkopalvelu

Vaelluskalat

- Iijoen vaelluskalakärkihanke (käynnissä)
- Raasakan vanhan uoman yhteistyöhanke (käynnissä)
- Kalateiden rakentaminen (toimenpidekokonaisuus)
- Haapakosken smoltitiohjausrakenteen toimivuuden tutkinta ja seuranta
- Alasvaellusratkaisujen jatkorahoitushakemus ja Raakun suojelu
- Meritaimenen kotiuttamiskokeilu Martimojokeen
- Istutuskäytäntöjen kehittäminen (toimenpidekokonaisuus)
- Osakaskuntien yhdistäminen
- Iijoen pääuoman ja sivujokien koskikunnostukset (toimenpidekokonaisuus)

Veden laatu ja valuma-alue

- Tyrjäjärven-Koviojärven vesistön ja valuma-alueen kunnostushanke
- Maakunnallisen Vyyhti-verkoston kehittäminen vesienhoidon järjestämisessä (toimenpidekokonaisuus)
- Käytöstä poistuvien turvetuotantoalueiden hyödyntäminen vesien käsittelyssä ja virtaamien hallinnassa
- Kunnostusojitukseen kelpaamattomien soiden muuttaminen vesiensuojelukosteikoiksi
- Metsäammattilaisten vesiensuojelukoulutus
- Ihan pihalla! – oppilaat ympäristöntutkijoina, osa 2

Vetovoima ja elinkeinot

- Jokivarren matkailua, saavutettavuutta ja reitistöjä edistävät toimenpiteet (toimenpidekokonaisuus)
- Iijoen tunnettuuden ja brändin edistäminen
- Tyrjäjärven pikkukalat kiertoon -biotaloushanke

Virkistyskäyttö ja asumisviihtyvyys

- Vanhojen uomien kehittämishankkeet (toimenpidekokonaisuus)
- Iijoen kuntien yhteistyö maankäytön suunnittelussa

Hankkeet ja toimenpidekokonaisuudet

VUOROVAIKUTUS ja VIESTINTÄ

Iijoen kuntien ja organisaatioiden yhteinen neuvottelukunta jatkaa Iijoen otva -hankkeen jälkeen työtä vision tavoitteiden saavuttamiseksi sekä vuorovaikutuksen ja viestinnän lisäämiseksi. Neuvottelukunta täydentää toimenpideohjelmaa tarpeen mukaan ja sovittaa toimenpiteitä yhteen muiden ajankohtaisten prosessien kanssa. Vuorovaikutuksen ja viestinnän lisäämiseksi käytetään Iijoki-wiki -verkkopalvelua.

Osa-alueen hankkeet tukevat erityisesti Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelmien 2014–2017 ja 2018–2021 tavoitteita kehittämishankkeista, verkostoitumisesta, alueellisesta osallistumisesta, uusista yhteistyömalleista ja strategisista kumppanuuksista.

2018–2030	Hanke
	1. Neuvottelukuntatyöskentelyn jatkaminen Perustelu: Varmistetaan neuvottelukunnan ja konsensuspohjaisen päätöksenteon toimintakulttuurin jatkuvuus. Otva-hankkeen puitteissa laadittava toimintamalli (sopimus Iijoen vesistövision toteutuksesta 2018–2023) muodostaa pohjan jatkuvalla yhteistyöllä. Neuvottelukunta on yhdessä toimintamallin allekirjoittaneiden osapuolten kanssa onnistunut tekemään yhteisiä päätöksiä ja synnyttämään tahtotilan Iijoen kehittämisestä koko jokivarren alueella. Neuvottelukunta on yhteistyössä toimintamallin osapuolten kanssa käynnistänyt uusia hankkeita ja hankkinut merkittäviä summia ulkopuolista rahoitusta hankkeille. Hankkeen kuvaus: Neuvottelukuntatyön jatkuvuus varmistetaan osapuolten keskinäisellä sopimuksella. Taustatyöhön palkataan koordinaattori. Neuvottelukunnan tehtäviin kuuluvat: 1) Vision tavoitteiden edistäminen, täydentäminen, seuranta ja viestintä. 2) Kunta- ja toimialarajat ylittävien hankkeiden edistäminen ja taiteellisen prosenttiperiaatteen huomioiminen rakennushankkeissa. 3) Visioon liittyvien ajankohtaisten asioiden työstäminen (esim. muuttuvat kalatalousvelvoitteet, kalastusjärjestelyt). 4) Luottamuksen, sitoutumisen, yhteisen tietopohjan ja paikallisen aktiivisuuden edistäminen sekä yhteisen tahtotilan turvaaminen. 5) Iijoki Foorumien järjestäminen. Toteutus: Kunnat ja muut osallistujaorganisaatiot laativat Otva-hankkeen puitteissa keskinäisen sopimuksen neuvottelukunnan jatkosta, pelisäännöistä, keskeisistä tavoitteista ja toimenpiteistä, organisoitumisesta, rahoituksesta, resursseista ja sopimuksen aikataulusta viiden vuoden aikatahtimella. Sopimus viedään kunkin osallistuvan organisaation vahvistettavaksi. Vision osa-alue: vuorovaikutus ja viestintä.

2. Iijoki-wiki -verkkopalvelu

Perustelu: Iijoki-wikin avulla lisätään asukkaiden ja viranomaisten yhteistyötä veden laadun seurannassa eri kohteissa. Wikiä voidaan käyttää myös yhteistyössä koululaisten kanssa.

Hankkeen kuvaus: Iijoki-wikiin aletaan tuottaa sisältöä kansalaisten ja viranomaisten yhteistyöllä. Wikissä käyttäjät voivat jakaa omia havaintoja, kehittämisideoita ja valokuvia Iijoen vesistön tilasta ja vaelluskaloista.

Toteutus: Iijoki-wiki suunniteltiin osana Iijoen otva -hanketta. SYKE on toteuttanut palvelun nykyisen Järviwiki-alustan pohjalta ja ylläpitää palvelua omilla resursseillaan. VYYHTI-verkosto: linkitys VYYHTI-karttapalvelun kanssa, mikäli saadaan rahoitus.

Vision osa-alue: vuorovaikutus ja viestintä, veden laatu ja valuma-alue.

VAELLUSKALAT

Vaelluskalojen luonnonkierron palauttaminen edellyttää alasvaellusrakenteiden ja kalateiden rakentamista, rakenteiden toimivuuden varmistamista, lisääntymis- ja poikastuotantoalueiden kunnostamista, vaelluskalojen elinkiertoa tukevia kalastusjärjestelyjä sekä energiantuotannon ja kalojen luonnonkierron yhteensovittamista. Toimenpiteitä edistetään erillisinä hankkeina. Erityisen tärkeää on alkuvaiheessa ratkaista alasvaelluksen haasteet.

Hankkeet ja toimenpiteet ovat yhteneväiset kansallisen kalatiestrategian, kansallisen lohi- ja meritaimenstrategian, Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2014–2017, 2. vaihemaakuntakaavan, Oulujoen-Iijoen vesienhoitosuunnitelman, kalastuslain, Iijoen kalavesien käyttö- ja hoitosuunnitelman, Metsähallituksen luonnonvarasuunnitelman, Pohjois-Pohjanmaan alueellisen maaseudun kehittämisstrategian 2014–2020 sekä jokihelmisimpukan eli raakun suojelutavoitteen kanssa.

Otva-hankkeen aikana käynnistynyttä ja siitä riippumatonta kalatalousvelvoitteiden päivitysprosessia seurataan tiiviisti ja sen mahdolliset vaikutukset huomioidaan toimenpiteiden suunnittelussa.

3. Iijoen vaelluskalakärkihanke

Perustelu: Konkreettisten toimenpiteiden käynnistäminen vaelluskalojen luonnonkierron palauttamiseksi.

Hankkeen kuvaus: Raasakan voimalaitoksen älykalatien rakentaminen, smolttien alasvaellusratkaisujen kehittäminen, pienpoikasten istutusohjelma, lohien ja meritaimenien ylisiirrot, toimenpiteet Raasakan ja Maalismaan vanhoilla uomilla. Kalatien ja vaellusratkaisujen toimivuuden seuranta.

Toteutus: Pohjois-Pohjanmaan liitto: hallinnoi 4,3 milj. € hanketta, jota rahoittavat Maa- ja metsätalousministeriö, PVO-Vesivoima Oy, Ii, Oulu, Pudasjärvi, Taivalkoski, Kuusamo, Metsähallitus, Pohjois-Pohjanmaan liitto sekä Iijoen vesistön kalastusalue.

Vision osa-alue: vaelluskalat.

4. Kalateiden rakentaminen

Perustelu: Vaelluskalojen luonnonkierron palauttamisen edellytys on toimivien kalateiden rakentaminen.

Toimenpiteiden kuvaus: Iijoen pääuoman voimalaitosten ohittavien kalateiden rakentaminen sekä Irnin kalatien rakentaminen. Kalateiden ja vaellusratkaisujen toimivuuden varmistaminen ja seuranta. Kalateiden rahoittaminen ja aikatauluttaminen on suhteutettava avoimena oleviin päätöksiin Iijoen vesivoimalaitosten kalatalousvelvoitteiden päivityksestä.

Toteutus: PVO-Vesivoima Oy, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Luke, SYKE, Metsähallitus, Iijoen vesistön kalastusalue (katalousalue).

Vision osa-alue: vaelluskalat.

5. Raasakan vanhan uoman yhteistyöhanke

Perustelu: Uiskarin kalatien toiminnan varmistaminen: vaelluskalojen ja nahkiaisen nousu sekä luontaisen lisääntymisen mahdollistaminen lijoen vanhassa luonnonuomassa. Tärkeä hanke koko Perämerellä ja valtakunnallisestikin.

Hankkeen kuvaus: Veden johtaminen Raasakan säännöstelypadolta vanhaan luonnonuomaan ja Uiskarin kalatielle kalojen ja nahkiaisten vaelluksen/liikkumisen turvaamiseksi. Samalla veden laatu, virkistyskäyttö ja viihtyvyys paranevat. Lisäksi toteutetaan muita toimia alueen edistämiseksi.

Toteutus: lin, PVO-Vesivoima Oy:n sekä Pohjois- ja Etelä-lin jakokuntien yhteishanke, rahoitus 450,000 €. Yhteistyö lijoen vaelluskalakärkihankkeen, Lapin ELY-keskuksen (kalatalousviranomaisen), Luken ja SYKE:n kanssa.

Vision osa-alue: vaelluskalat, virkistyskäyttö ja asumisviihtyvyys, veden laatu ja valuma-alue.

6. Haapakosken smolttiohjausrakenteen toimivuuden tutkinta ja seuranta

Perustelu: Haapakoskelle valmistuu Suomen ensimmäinen smolttien ohjausrakenne vuonna 2019. Smolttien liikkeitä Haapakoskella on selvitetty lijoen otva -hankkeessa, kun ohjausrakenne ei ollut vielä käytössä. Kalojen käyttäytymistä ja ohjausrakenteen toimivuutta tulee tutkia uudessa tilanteessa.

Hankkeen kuvaus: Hankkeessa tutkitaan smolttien käyttäytymistä ja smolttiohjausrakenteen toimintaa sekä etsitään ratkaisuja rakenteen käytön kehittämiseksi.

Toteutus: MMM: selvittää rahoitusmahdollisuuksia osallistua Haapakosken tutkimustarpeisiin. Luke: Smolttiohjurin toimivuuden selvittäminen, tehostamiseen ja säätämiseen liittyvät tutkimukset. Mukana hankkeessa PVO-Vesivoima Oy, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Lapin ELY-keskus (kalatalousviranomaisen).

Vision osa-alue: vaelluskalat.

7. Alasvaellusratkaisujen jatkorahoitus ja Raakun suojele

Perustelu: Alasvaellusratkaisujen kehittäminen on ensisijaisen tärkeää vaelluskalojen luonnonkierron palauttamisessa ja Raakun suojelussa. Rahoituksen saamisen perusteena on Itämeren lohen ja raakun uhanalaisuus, lijoelle tehty kokonaisvisio ja se, että alasvaellusratkaisujen tulokset ovat monistettavissa muihin rakennettuihin jokiin. Hankkeella edistetään samalla myös muiden vaelluskalojen kuin lohen luonnonkierron palauttamista.

Hankkeen kuvaus: Hankehakemuksen valmistelu.

Toteutus: Pohjois-Pohjanmaan liitto: taustan ja rahoituksen selvittely. Mukana hankkeessa lijoen vesistön kalastusalue, Metsähallitus, Luke, MMM.

Vision osa-alue: vaelluskalat.

8. Meritaimenen kotiuttamiskokeilu Martimojokeen

Perustelu: Selvityksen ”Iijokeen laskevan Martimojoen potentiaali meritaimenen lisääntymisalueena” (van der Meer 2017) mukaan Martimojoki on potentiaalinen meritaimenjoki.

Hankkeen kuvaus: Kokeillaan meritaimenen kotiuttamista istuttamalla jokeen pienpoikasia. Mikäli poikaset menestyvät, laaditaan kohteeseen kunnostussuunnitelma, tehdään virtavesikunnostuksia, jatketaan pienpoikasistutuksia sekä aloitetaan meritaimenien ylisiirrot. Meritaimenen menestymistä alueella voidaan edelleen parantaa vedenlaadun parantamiseen tähtäävillä toimenpiteillä.

Toteutus: Hankkeen suunnittelu: Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus. Toteutus: Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus. Mukana yhteistyössä PVO-Vesivoima Oy, Iijoen vaelluskalakärkihanke, Lapin ELY-keskus (kalatalousviranomainen) ja Luke.

Vision osa-alue: vaelluskalat.

2018–2020	Toimenpidekokonaisuus 9. Istutuskäytäntöjen kehittäminen Perustelu: Istutuskäytännöillä on suuri vaikutus lohen ja taimenen smolttien sekä vaellussiian poikasten selviämiseen ja istutusten tuottavuuteen. Hankkeen kuvaus: Selvitetään lijoen, Kemijoen ja Oulujoen istutuskäytännöt (erityisesti smoltti-istutukset) ja viimeisimmät tiedot niiden toimivuudesta/tuottavuudesta. Otetaan käyttöön parhaat istutuskäytännöt kokonaisvaltaisesti huomioimalla myös välitön predaatio. Seurataan toimenpiteiden vaikutuksia ja kehitetään istutus- ja kasvatustenetelmiä. Toteutus: Voimalohi Oy, Montan lohi Oy, PVO-Vesivoima Oy, Luke, MMM, ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan Liitto, paikalliset osakaskunnat. Vision osa-alue: vaelluskalat.
2019–2022	Hanke 10. Osakaskuntien yhdistäminen Perustelu: Osakaskuntien yhdistymisellä pyritään luomaan laajempia kokonaisuuksia. Kalastuksen järjestäminen helpottuu, lupa-alueet laajenevat ja hallinnointi on helpompaa. Yhdistymisistä syntyy myös kustannussäästöjä pitkällä aikavälillä. Hankkeen kuvaus: Käynnistetään hanke, jossa osakaskunnille esitellään osakaskuntien yhdistymisen hyötyjä, tuetaan osakaskuntien välisiä yhdistymisen tunnusteluja ja autetaan käytännön toimenpiteissä. Selvitetään mahdollisuudet yhdistymisien kustannusten rahoittamiseen. Toteutus: ELY-keskus aloitteentekijänä, mahdollisesti erillinen hanketoimija. Vision osa-alue: vaelluskalat.
2019 alkaen	Toimenpidekokonaisuus 11. lijoen pääuoman ja sivujokien koskikunnostukset Perustelu: lijoen kosket ovat kunnostettu uiton päättymisen jälkeen perusteellisesti. Myöhemmistä koekalastuksista ja istutuksista kertynyt tieto on kuitenkin osoittanut täydennyskunnostustarpeita, erityisesti kalojen lisääntymis- ja poikastuotantoalueiden näkökulmasta. Hankkeen kuvaus: Kootaan yhteen olemassa oleva kirjallinen ja käytännön tieto lijoen vesistön koskien kunnostustarpeista ja kunnostussuunnitelmista.

Edistetään koskikunnostuksia mahdollisuuksien mukaan erillisinä hankkeina tai osana muita hankkeita. Sisällytetään vaikutusten seuranta kunnostussuunnitelmiin jatkuvan kehittämisen edistämiseksi.

Toteutus: Metsähallitus, ELY-keskus, Luke ja SYKE osallisena tiedon kokoamisessa. Hankkeistamista edistetään tapauskohtaisesti.

Vision osa-alue: vaelluskalat, veden laatu ja valuma-alue, virkistyskäyttö ja asumisviihtyvyys.

VEDEN LAATU ja VALUMA-ALUE

Toimenpiteissä korostuvat maakunnallisen vesistökunnostusverkoston kehittäminen ja valuma-alueella tapahtuvien, veden laatua parantavien kunnostustoimien toteuttaminen ja koordinointi.

Hankkeet ja toimenpiteet tukevat Oulujoen-lijoen vesienhoitosuunnitelman, vesitalousstrategian 2011–2020, vesien kunnostusstrategian ja pienvesistrategian toteutumista edistämällä koko vesistön hyvän tilan saavuttamista ja vesienhoidon paikallisuutta. Toimenpiteet tukevat myös Pohjois-Pohjanmaan metsäohjelmaa 2016–2020 vesiensuojelutoimenpiteitä edistämällä ja vesistökuormitusta vähentämällä metsävarojen hyödyntämisen vastapainoksi. Resurssien kannalta tärkeää on Kemera- ym. rahoituksen hakeminen/turvaaminen Pohjois-Pohjanmaan vesiensuojeluhankkeille.

2018–2023

Hanke

12. Tyräjärven-Koviojärven vesistön ja valuma-alueen kunnostushanke

Perustelu: Tyräjärvi ja Koviojärvi muodostavat merkittävän vesistökokonaisuuden ja Tyräjärven tila on luokiteltu tyydyttäväksi. Vesistöissä ja valuma-alueella on tarve laajamittaisille kunnostustoimenpiteille.

Hankkeen kuvaus: Laaditaan ensin nykytilaselvitys järvien tilan, kuormituslähteiden ja kalaston kartoittamiseksi. Selvityksen jälkeen tavoitteena on käynnistää Tyräjärven-Koviojärven vesistön ja valuma-alueen kunnostushanke.

Toteutus: Toteutetaan yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen, Taivalkosken, Jokijärven kylän kalastuskunnan, Oulun kalatalouskeskuksen, Proagria Oulun, Naturpoliksen, SYKE:n, Metsähallituksen ja Suomen metsäkeskuksen kanssa.

Vision osa-alue: veden laatu ja valuma-alue, virkistyskäyttö ja asumisviihtyvyys.

13. Käytöstä poistuvien turvetuotantoalueiden hyödyntäminen vesien käsittelyssä ja virtaamien hallinnassa

Perustelu: Poistuvien turvetuotantoalueiden hyödyntäminen vesien käsittelyssä parantaa veden laatua ja tasaa virtaamia veden pidättämiskykyä lisäämällä. Kosteikkojen perustaminen tarjoaa samalla monimuotoisen elinympäristön riistalinnuille ja arvomarjoille.

Hankkeen kuvaus: Selvitetään miten käytöstä poistuvia turvetuotantoalueita voidaan hyödyntää vesien käsittelyssä ja virtaamien hallinnassa. Vapo suunnittelee kosteikot ja Metsähallitus valuma-alueet ja vesien johtamisen kosteikkoihin. SYKE selvittää kuormitukset.

Toteutus: Vapo, Metsähallitus, Metsäkeskus, SYKE. Yhteistyössä mukana Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Vyyhti-verkosto, Oulun kaupunki.

Vision osa-alue: veden laatu ja valuma-alue.

14. Maakunnallisen Vyyhti-verkoston kehittäminen vesienhoidon järjestämisessä

Perustelu: Vesienhoidon järjestäminen on murroksessa aluehallinnon uudistuksen vuoksi. Vesienhoitosuunnitelman toimeenpanossa tarvitaan yhä enemmän paikallisten aktiivisuutta. Vesienhoidon yhteistyöverkosto (Vyyhti) tarjoaa paikallisille neuvontaa ja tukea.

Toimenpiteiden kuvaus: Neuvottelukunta sitoutuu Vyyhti-verkoston kehittämiseen ja tukemiseen sekä paikallisten aktivoimiseen vesistökuunnostuksissa. Ensisijaisesti edistetään kunnostustoimia, jotka tukevat samanaikaisesti vision muita tavoitteita, kuten vaelluskalojen menestymistä, virkistysarvoja tai matkailua. Tulevalta maakunnalta toivotaan vastuunottoa VYYHTI-verkoston puitteista 2019 eteenpäin.

Toteutus: : ProAgria Oulu: VYYHTI-verkoston toiminnan kehittämiseen saatu rahoitus YM:stä 2019-2020. Sovitaan toimenpiteistä tapauskohtaisesti eri hankkeiden synergioita pohdittaessa. Mukana yhteistyössä SYKE, Metsäkeskus, Iijoen vesistön kalastusalue, MMM.

Vision osa-alue: veden laatu ja valuma-alue.

15. Kunnostusojitukseen kelpaamattomien soiden muuttaminen vesiensuojelukosteikoiksi

Perustelu: Iijoen valuma-alueella, erityisesti Pudasjärven itäosissa ja Taivalkoskella, on paljon kunnostusojitukseen soveltumattomia soita, joita on mahdollista muuttaa vesiensuojelukosteikoiksi. Vesiensuojelukosteikot tasaavat virtaamia, parantavat veden laatua vähentämällä vesistön kuormitusta sekä lisäävät luonnon monimuotoisuutta.

Hankkeen kuvaus: Kartoitetaan potentiaaliset vesiensuojelukosteikoksi soveltuvat kunnostusojituskelvottomat suot paikkatietojen avulla. Valitaan olosuhteiltaan ja maaomistuksellisesti lupaavimmat suokohteet ja muutetaan ne soveltuvien osien vesiensuojelukosteikoiksi. Otetaan kosteikkojen valinnassa huomioon veden laadun parantumisesta hyötyvät vaelluskalojen lisääntymisalueet sekä paikallistaimenen ja raakun esiintymisalueet. Ensimmäisessä vaiheessa tavoitteena on saada perustetuksi lukuisia vesiensuojelukosteikkoja, joiden valuma-alueet kattavat vähintään kymmenen tuhatta hehtaaria.

Toteutus: ELY-keskus, SYKE, Oulun kaupunki ja Oulun seudun ympäristötoimi, ProAgria Oulu/VYYHTI-verkosto, Vapo, Metsäkeskus, MMM.

Vision osa-alue: veden laatu ja valuma-alue.

16. Metsäammattilaisten vesiensuojelukoulutus

Perustelu: Metsäammattilaisille ja uusille metsätoimijoille suunnattu vesiensuojelukoulutus ja -tiedotus nostaa metsätoimijoiden vesienhoidon osaamisen tasoa, jolloin metsätaloudesta aiheutuva vesistökuormitusriski pienenee.

Hankkeen kuvaus: Metsätaloustoimijoille ja maanomistajille järjestetään säännöllistä vesiensuojelukoulutusta ja -tiedotusta liittyen mm. purojen ja pienvesien huomioimiseen metsätöissä, vesiensuojelurakenteiden suunnitteluun ja mitoittamiseen, kokonaisvaltaiseen valuma-aluekohtaiseen vesiensuojelusuunnitteluun sekä vesienhoitoon liittyvien paikkatietoaineistojen hyödyntämiseen. Hyödynnetään jo toteutettua vesiensuojelukoulutusta ja huolehditaan hyvien käytäntöjen ja tiedon siirtymisestä organisaatioissa.

Toteutus: Edistetään itsenäisenä hankkeena tai osana laajempaa maakunnallista maa- ja metsätalouden koulutushanketta yhteistyössä ProAgria Oulun, Suomen metsäkeskuksen, Oulun ammattikorkeakoulun, SYKE:n, Vapon ja MMM:n kanssa.

Vision osa-alue: veden laatu ja valuma-alue.

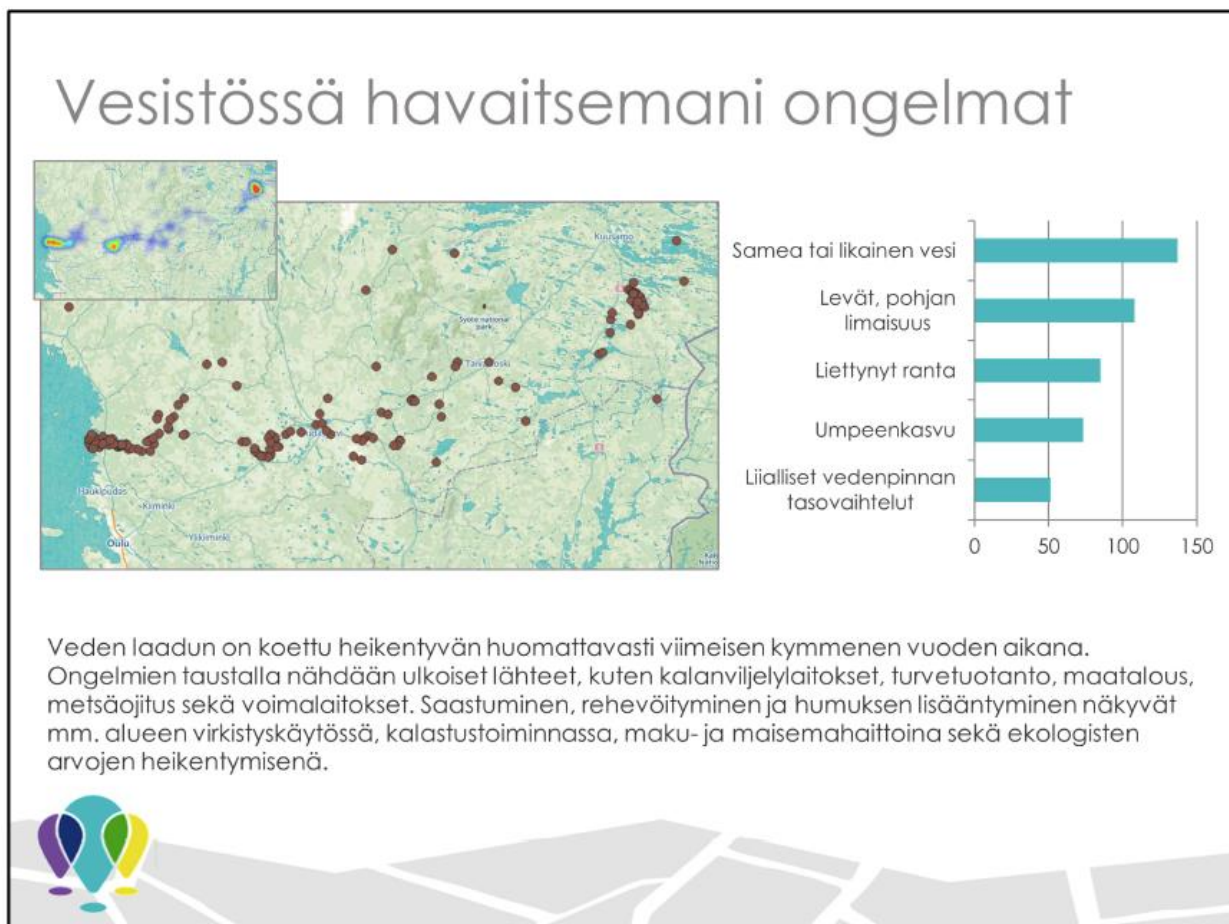
17. Ihan pihalla! – oppilaat ympäristöntutkijoina

Perustelu: Hanke opettaa tulevaisuuden ja tiedostavan kansalaisuuden taitoja. Hankkeessa alueen oppilaista tulee ympäristöntutkijoita ja heitä innostetaan tutkimaan omaa lähiympäristöä ja vesistön tilaa. Tulosten tallentamisen alustana käytetään SYKE:n rakentamaa Iijoki-wikiä.

Hankkeen kuvaus: Ihan pihalla! on Opetushallituksen kärkihankkeen jatko-osa, jossa perusasteen opetukseen tuodaan mukaan ympäristön tutkimista ja pelillisyyttä. Hankkeen tavoitteena on kehittää eteenpäin ja levittää vuonna 2017 aloitettujen uudenlaisten opetusmallien käyttöönottoa Suomessa.

Toteutus: Hanke toteutetaan yhdessä Iijoen valuma-alueen kuntien, SYKE:n ja pelillisen oppimisolustan käyttöön tarjoavan Seppo.io:n kanssa. Oulun kaupunki toteuttaa omalla alueellaan, hankkeen hallinnointi selvitettävä. ProAgria Oulu: materiaalia tarvittaessa. Iijoen vesistön kalastusalue: voi järjestää koulutuksia ja infotilaisuuksia oppilaille. SYKE: tutkimus- ja asiantuntijaosaaminen, linkki Iijoki-wikiin.

Vision osa-alue: veden laatu ja valuma-alue, vuorovaikutus ja viestintä.

Kuva 3. Iijoen arvot -kysely 2016: "Vesistössä havaitsemani ongelmat".

VETOVOIMA ja ELINKEINOT

Toimenpidekokonaisuuteen sisältyvät jokivarren saavutettavuutta, reitistöjä, matkailua ja elinkeinoelämää tukevat hankkeet, joita kehitetään yhteistyössä kuntien ja nykyisten matkailutoimijoiden kanssa. Pidemmän aikavälin tavoite on lijoen tunnettuuden ja yhteisen brändin luominen kansallisen ja kansainvälisen matkailun lisäämiseksi. Matkailuala on ollut jo pitkään kasvussa Pohjois-Pohjanmaalla ja lijoen monipuoliset kalastus-, luonto-, kulttuuri- ja harrastusmahdollisuudet tarjoavat potentiaalia kasvattaa matkailua edelleen.

lijoen matkailun, biotalouden ja alueellisten yritysten toimintaedellytysten parantaminen tukee Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021, alueellisen maaseudun kehittämisstrategian 2014–2020 ja biotalouden kehittämisstrategian 2015–2020 tavoitteiden toteutumista.

2018–2030

Toimenpidekokonaisuus

18. Jokivarren matkailua, saavutettavuutta ja reitistöjä edistävät toimenpiteet

Perustelu: Lijoelle on paikoin vaikea päästä autolla ja lukuisat taukopaikat, veneenlaskupaikat ja niiden opasteet ovat rapistuneet. Infraa kunnostamalla ja palvelutarjontaa lisäämällä yhteistyössä nykyisten ja uusien matkailutoimijoiden kanssa parannetaan matkailun ja virkistyskäytön mahdollisuuksia. Lisäksi vesistöjen arvostus kasvaa parempien virkistyskäyttömahdollisuuksien myötä, joten huomio kannattaa kiinnittää myös veden laatuun.

Toimenpiteiden kuvaus:

- 1) Vanhentuneen infran (tiet, taukopaikat, veneenlaskupaikat, opasteet) kunnostaminen Iijokivarren alueella yhteistyössä matkailutoimijoiden kanssa.
- 2) Vapakalastuksen yhtenäislupa-alueiden laajentaminen sekä erityiskalastuskohteiden perustaminen.
- 3) Informaatiokyltit tärkeimpiin kalastuskohteisiin ja pysähdyspaikkoihin tietoa esim. vaelluskaloista, alamitoista ja karttakuva lijoesta.
- 4) Ijoen joki/koskikartan painaminen vedenkestävälle paperille.
- 5) Pudasjärven Kipinänkosken kalastuskeskuksen kehittäminen ja saavutettavuuden parantaminen.
- 6) Hossan kansallispuiston vetovoiman hyödyntäminen matkailun kehittämisessä Kuusamo-Taivalkosken alueella.
- 7) Iin Raasakan kalatiestä nähtävyys ja lijoen informaatiopaikka, *Portti lijoelle*.
- 8) Iin merellinen ohjelma virkistyskohteiden ja vetovoiman kehittämiseksi.
- 9) Jakkukylän riippusilta asukkaiden kulun helpottamiseksi sekä virkistys- ja retkeilyreittien kehittämiseksi.
- 10) Vapaa-ajankalastuksen saalisvarmuuskohteiden luominen: viljeltyjen kalojen istuttaminen saalisvarmuuden takaamiseksi tietyillä kohteilla

Toteutus: Hankekokonaisuuden osia voidaan edistää erillisinä tai yhdisteltyinä hankkeina. Kuntien ja matkailutoimijoiden yhteistyö on avainasemassa.

Metsähallitus on mukana hankkeissa valtionmaiden kohteiden osalta. Yhdistykset ja paikallistoimijat voivat toteuttaa Leader-rahoituksella reitistöjä yms. virkistyskäyttörakenteita. Yhdistykset ja paikallistoimijat kutsutaan laajasti mukaan, ja hyödynnetään tutkimuslaitosten (SYKE, Luke) asiantuntija-apua.

Vision osa-alue: vetovoima ja elinkeinot, virkistyskäyttö ja asumisviihtyvyys.

2019–2024

Hanke

19. Lijoen tunnettuuden ja brändin edistäminen

Perustelu: Lijoella on matkailullisesti kiinnostavia luonto- ja kulttuurikohteita ja arvoja, joiden jalostaminen ja tunnettuus lisäävät kotimaista ja kansainvälistä matkailua alueelle.

Hankkeen kuvaus: Aloitetaan Lijoella toimivien matkailu-, ruoka- ja kulttuuritoimijoiden ja muiden yrittäjien verkostoituminen. Selvitetään kansainväliseen matkailuun soveltuvan brändin kehittämisen ja yhteismarkkinoinnin edellytykset. Tuotetaan laadukas Lijoki-video Lijoen tunnettuuden edistämiseksi. Kalastukseen liittyviä festivaaleja, markkinoita ja kilpailuja.

Toteutus: Lijoen alueen kunnat, kehittämisyritykset ja sopivat yhteistyökumppanit.

Vision osa-alue: vetovoima ja elinkeinot.

2018–2023

Hanke

20. Tyräjärven pikkukalat kiertoon -biotaloushanke

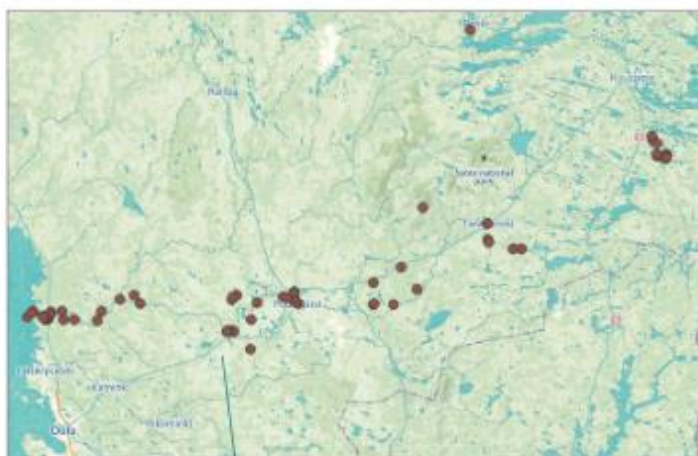
Perustelu: Tyräjärven särkikanta on vääristynyt. Pienikokoista särkeä on runsaasti, mutta sitä ei pystytä hyödyntämään ruokakalaksi. Tyräjärvellä tullaan toteuttamaan vesistökuunnostustoimia ja samassa yhteydessä on tarve poistaa runsaasti pienikokoista särkeä ja vesiruttoa. Biotaloushanke tähtää poistetun kalan ja vesikasvien biomassan hyödyntämiseen ja särkikannan palauttamiseksi ruokakalaksi. Särjelle on kysyntää ja paikallinen yritys voi jalostaa kalan myyntiin.

Hankkeen kuvaus: Biotaloushanke pienikokoisen särjen ja vesikasvien hyödyntämiseksi sekä särkikannan kehittämiseksi ruokakalaksi. Hanke käynnistetään esiselvityksellä ja toteutetaan yhdessä Tyräjärven-Koviojärven kuunnostushankkeen kanssa.

Toteutus: SYKE ja Luke ovat hakeneet rahoitusta esiselvityksen tekemiseen. Muut yhteistyökumppanit selviävät jatkossa.

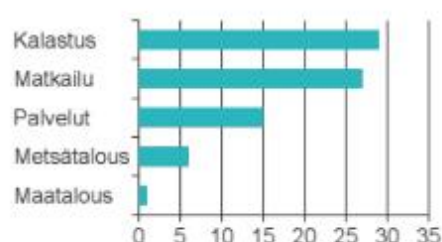
Vision osa-alue: vetovoima ja elinkeinot.

Taloudelliset mahdollisuudet

"Merkittävä koskimelonta ja urheilukalastuspaikka, jonka potentiaalin käyttö vielä ideointi vaiheessa."

lijoella nähdään olevan suuri, vielä hyödyntämätön potentiaali erityisesti kalastus- ja matkailutoiminnan näkökulmasta. Alueelle ehdotettiin mm. erilaisten keskusten perustamista, veden laadun parantamista sekä virkistystoiminnan ja majoitustoiminnan kehittämistä.

Kuva 4. Lijoen arvot -kyselyn vastaajat pitivät kalastusta ja matkailua keskeisinä lijoen taloudellisen toiminnan mahdollisuuksina.

VIRKISTYSKÄYTTÖ ja ASUMISVIIHTYVYYS

lijoen harrastusmahdollisuudet ja virkistystoiminta ovat keskeisiä asumisviihtyvyyden vuoksi, mutta myös matkailun kannalta. Kalastus nousi lijoen arvot -kyselyssä tärkeimmäksi harrastukseksi lijoella. Myös jokimaisema ja rantapaikkojen saavutettavuus ovat asukkaille tärkeitä.

lijoen vanhojen uomien kehittäminen on alkanut Raasakan vanhan uoman yhteistyöhankkeella. Vanhojen uomien kehittämisessä on virkistysarvojen lisäksi hyvä huomioida vision muita tavoitteita, kuten kalojen vaelluksen/liikkumisen mahdollistaminen, vaelluskalojen kutualueet, veden laadun parantaminen ja matkailun tavoitteet. Laajempia yhteisiä tavoitteita selvitetään tekemällä yhteistyötä maankäytön suunnittelussa lijoen kuntien kesken.

Hankkeilla edistetään Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelman ja alueellisen maaseudun kehittämisstrategian tavoitteita elinympäristön viihtyisyyden, hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistämässä sekä paikallisten osallistumisessa oman elinympäristön kehittämiseen.

21. Vanhojen uomien kehittämishankkeet

Perustelu: Iijoen vanhojen uomien kehittämisellä tuetaan vision kaikkia osa-alueita.

Toimenpiteiden kuvaus: Sovitaan Maalismaan ja muiden vanhojen uomien kehittämisestä tapauskohtaisesti Raasakan vanhan uoman yhteistyöhankkeen mallin mukaisesti. Sovitetaan toimenpiteet yhteen vision ja muiden alueellisten tavoitteiden kanssa. Huomioidaan kalataloudelliset kehittämismahdollisuudet.

Toteutus: Yhteistyössä Iijokivarren kuntien, PVO-Vesivoima Oy:n, SYKE:n, Pohjois-Pohjanamaan ELY-keskuksen, Iijoen vesistön kalastusalueen, Team Kala osuuskunnan ja muiden alueellisten toimijoiden kanssa. Ulkopuolisen rahoituksen saaminen tutkittava.

Vision osa-alue: virkistyskäyttö ja asumisviihtyvyys, vaelluskalat, veden laatu, vetovoima ja elinkeinot.

22. Iijoen kuntien yhteistyö maankäytön suunnittelussa

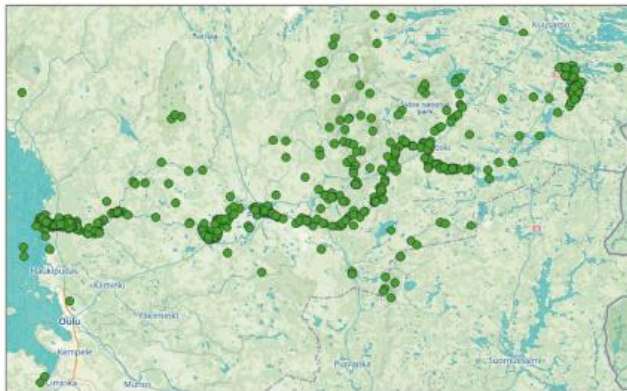
Perustelu: Iijoen kuntien yhteistyö maankäytön suunnittelussa auttaa sovittamaan yhteen paikalliset ja maakunnalliset suunnitelmat ja hankkeet.

Toimenpiteiden kuvaus: Luodaan yhteinen maankäytön kehityskuva ja pelisäännöt asumista, virkistyskäyttöä, elinkeinoja sekä vesiensuojelua koskien, jonka kunnat huomioivat omassa kaavoituksessa. Hyödynnetään Iijoen arvot -kyselyn tuloksia maankäytön suunnittelussa.

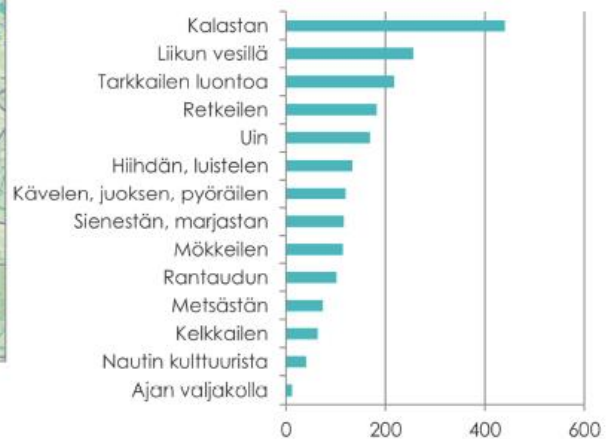
Toteutus: Alueen kunnat rakentavat maankäytön kehityskuvan yhteistyössä. Jokivarren kuntien yhteistyötä tukee SYKE:n tutkimus- ja asiantuntijaosaaminen. Muut alueelliset toimijat kuten Iijoen vesistön kalastusalue osallistuvat olosuhteiden ja toimintaedellytysten kehittämiseen.

Vision osa-alue: virkistyskäyttö ja asumisviihtyvyys, vetovoima ja elinkeinot, veden laatu

Harrastukset ja virkistyminen

Tässä paikassa

Nosteita muista harrastustoiminnoista:

"Kevätalvella mökkiläisten yhteinen pilkkitapahtuma(mahtavaa)."

"Ratsastan"

"Osallistun lijkisoutuun ja huimaan koskenlaskuun"

"Metsätöitä; metsänhoitoa, polttopuun hankintaa"

Kuva 5. Harrastusten ja virkistymisen paikat Lijoen arvot -kyselyn vastaajien mukaan. Kalastus oli liijokeen liittyvistä harrastuksista ylivoimaisesti tärkein.

Alueen suurimmat mahdollisuudet

Kuva 6. Lijoen alueen suurimmat mahdollisuudet Lijoen arvot -kyselyn vastausten mukaan.

Ijoen vesistövision toimenpideohjelma

